HİNDUSTAN'IN KAYBI

HİNDİSTAN'IN İCADI

MANAN AHMED ASIF

Türkçesi:

Sel Erensal

HECE YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

I
Giriş /7
Hindustan'ın Sonu / 15
Hindistan'ın Keşfi / 24
Firişte ve Hındustan'ın Kaybı / 35

II
Hindustan Meselesi / 45
Hindistan'ın Oluşumu / 48
Hindustan İçin / 71
Entelektüel Bir Coğrafya / 71

III
Hindustan İçin Bir Arşiv / 91
Müslüman Hindistan İçin Bir Arşiv / 94
Tarihin Savunusu / 104
Hindustan'ın Kontrapuntal Tarihi / 120

IV
Hindustan'daki Yerler / 140
Babürlerin Şehirleri / 145
Sınır Topraklarından / 155
Vatan Topraklarına / 155
Dünya Üzerinde Bir Yuva / 175

V
Hındustan'ın Halkları / 191
Hindistan İçin Bir Haçlı Seferi / 194
Hindu Eşi / 204
Sıradan İnsanlar ve Krallar / 219

VI
Hindustan İçin Bir Tarih / 239
Hindustan'ın Fethi / 248
Yıkımdan Sonraki Tarih / 267

VII
Son Söz / 289
Kaynakça / 297
Teşekkürler / 332

I

GİRİŞ

Hindustan'ın Sonu

Hindustan'a ne oldu? Kıtaya seyahat eden, yerleşen ve daha sonra kıtayı ele geçiren Portekizliler, Hollandalılar, İngilizler ve Fransızlar, sömürge topraklarını tanımlamak için Estado da Índia, Nederlands Voor-Indië, British India ya da Établissements français dans l'Inde ifadelerini kullandılar.[1] Bu yerleşim yerlerini gösteren haritalarında genellikle, yerli Babür halkların çoğunlukta olduğunu belirtmek için kıtanın belli bölgelerini "Mogor" ya da "Mogul India" olarak işaretlemişlerdi.[2] Bu belgelerde, on altıncı yüzyıldan on dokuzuncu yüzyıla kadar Güney Asya Yarımadası'ndaki bütün hükümdarların kralları olduğu iddia edilen Babürler'e Shahanshah-i Hindustan (Hindustan'ın İmparatorları) dendiğinden bahsedilir. Bu nedenle on sekizinci yüzyılın sonlarına kadar Hindoostan ya da Indostan, kolonyal haritalara kabartmalı harflerle işlenmişti. Avrupalı seyahatnameler, tarih yazıları, filolojik eserler veya "Oryantal diller" de bölgenin "yerel" ismi olarak bu kelimenin farklı yazılışlarını kullanıyordu.[3]

---

1 1449'da Vasco da Gama Calicut'tan Lisbon'a döndüğünde, I. Dom Manuel "Senhor de Guine e da Conquista Navegação e Comércio de Etiópia, Arábia, Pérsia, e da Índia" ilan edilmişti.

2 Bkz. Ian J. Barrow, "From Hindustan to India: Naming Change in Changing Names," *South Asia: Journal of South Asian Studies* 26, sayı 1 (2003): 37–49

3 Örneğin, Joan Josua Ketelaar, I*nstructie of onderwijsinghe der Hindoustaanse en Persiaanse taalen* (ca. 1698), ms. 1478 (1E 21), Utrecht University Library; John Zephaniah Holwell, *Interesting Historical Events, Relative to the Provinces of Bengal, and the Empire of Indostan* (London: T. Beckett and P. A. De Hondt, 1765); John Rennell, *A Map of Hindoostan, or the Mogul Empire: From the Latest Authorities* (1788); John Gilchrist, *Hindoostanee Philology*

Yine de on dokuzuncu yüzyılın başlarında, Hindistan sözcüğü sömürge arşivlerinden silinmeye başladı. On dokuzuncu yüzyılın başlarında yazılmış kıta tarihinin büyük kısmı, artık "Britanya Hindistanı" tarihi olarak geçiyordu. Britanya Doğu Hindistan Şirketi'nin (BEIC) yükselişiyle beraber Marati ve Sih yönetimleri siyasi iddialarında Hindustan'ı gündeme getirmiyordu.[4] Hindustan 1857'de kısa süreliğinde yeniden canlandı. BEIC'in egemenliğine karşı çıkan asiler ve devrimciler Babür kralı Bahadur Shah Zafar'ın bayrağı etrafında toplandı. Kral yeniden Shahanshah-i Hindustan olarak selamlandı -Hindustan fikrinden geriye bir şeyler kaldığı ortadaydı. Kraliçe Viktoria, devrimi şiddetle bastırdıktan sonra Britanya Hindistan'ını doğrudan hükmü altına aldı ve Hindistan İmparatoriçesi ünvanını üstlenerek Bahadur Shah Zafar'ı Burma'da ölmek üzere sürgüne yolladı. Aynı dönemin şairi Mirza Ghâlib alt kıtanın tarihindeki bu önemli değişimi şu dizelerle dile getiriyor: "Hindustan sayah-i gel pa-e taht tha / jah-o-jalal-i 'ahd-e visal-e butan nah pUçh" (Hindustan tahtın tam dibindeki bir gülün gölgesiydi/tanrılarla birleşilen bu çağın ihtişamını, görkemini sorma!)[5]. Ve böylece Ghâlib'e göre Hindustan tarih oldu.

Yine de Hindustan, Babür siyaseti resmi olarak sona erdikten ve Britanya Hindistanı'nın siyasi olarak yer bulmasından sonra da varlığını sürdürdü. Alt kıtadaki halklar Hindustanlı olarak tanımlanmaya ve kendilerini bu şekilde tanımlamaya devam etti.

(London: Kingsbury, Parbury, and Allen, 1796); Antoine Fabre D'Olivet, *Le Sage de l'Indostan: Drame philosophique, en un acte et en vers* (Paris: Dufay, 1796).

4 Ancak V.D. Savarkar 1925'te Shivaji'nin "bütün Hindustan'ın tahtını" iddia ettiğini söyleyerek yeniden tanımlamıştır. Bkz. V. D. Savarkar, *Hindu-Pad-Padashahi or A Critical Review of the Hindu Empire of Maharashtra* (Madras: B. G. Paul, 1925), 56.

5 Bkz. *Kalidas Gupta Raza, D*īvān-e *ġhālib kāmil nusḳhah-e guptā raẓā*, tārīḳhī *tartīb se* (Bombay: Sakar Publications, 1995), 225. Bir Bahçe olarak Hindustan ve Moğol krallar arasında daha geniş kapsamlı bir gerilim için bkz. Stephen Frederic Dale, *The Garden of the Eight Paradises: Bābur and the Culture of Empire in Central Asia, Afghanistan and India (1483–1530)* (Leiden: Brill, 2004); ve Ebba Koch, "My Garden Is Hindustan: The Mughal Emperor's Realization of a Political Metaphor," in *Middle East Garden Traditions: Unity and Diversity*, ed. Michael Conan (Washington, DC: Dumbarton Oaks, 2007), 159–175. Ayrıca bkz. Sunil Sharma, *Mughal Arcadia: Persian Literature in an Indian Court* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2017).

Yirminci yüzyılın başlarında dünya, sözleşmeli işçi olarak Karayipler'e ve Amerika kıtasında götürülen ya da kendi başlarına seyahat eden Hindustanlılarla tanıştı. Kuzey Amerikalılar, Kaliforniya ve Vancouver'a gelerek İngiliz imparatorluğu'na karşı ayaklanan "Hindustanlı" öğrencileri, aktivistleri ve avukatları gördü.[6] Hindustan, sömürgecilik karşıtı bir siyaset fikri olarak alt kıtada da varlığını hissettiriyordu. 1982 yılında Chandrashekar Azad ve Bhagat Singh gibi sömürgecilik karşıtı devrimciler tarafından hayata geçirilen Hindustan Sosyalist Cumhuriyetçi Birliği'nin ardındaki fikir de buydu. İlk önce bağımsızlık ilan eden bir sloganda ortaya çıkmıştı: *Jai Hindustan* (Hindistan'a Zafer) -1942 yılında Subhas Chandra Bose'nin Özgür Hint Ordusu'nun miting sloganı. Daha sonra Hindistan Cumhuriyeti, 15 Ağustos 1947'de bağımsızlık gününde ilk posta pulunu bastığında, üzerinde İmparator Ashoka'nın *dharma çarkının* yanında, üç renkli bayrak ve Bose'nin sömürgecilik karşıtı sloganı *Jai Hind* olarak kısaltılmış şekilde yer alıyordu.

Hindustan ile ilgili bu düşüncelerin çoğu, zamanla sislere gömülerek kayboldu. Bölünmeden sonra geçen onlarca yıl içinde genel kanı, Hindustan'ın ya "India" kelimesinin basit bir Hinduca karşılığı, Hindu şovenizmine dair bir söyleyiş biçimi ya da nadiren de olsa mazide kalmış Babür yönetimiyle ilgili bir şey olduğu -Hindu Hintliler tarafından imparatorluk şiddetinin bir göstergesi gibi algılanır- şeklinde kemikleşti.

Sömürgecilik öncesindeki Hindustan fikrinin yok olması demek, İngiliz hakimiyetinden önce tutarlı bir yarımada kavramının olma-

[6] Yüzyılın başında Kuzey Amerika'da *The Hindustanee: The Official Organ of the United India League* gibi gazeteler, *Hindustanee's Welfare and Reform Society of America* gibi kuruluşlar ve *Hindusthanee Student* gibi öğrenci dergileri bulunuyordu. Hindustan'ın siyasi ve sosyal varlığını kutlayan şiirler *Ghadar* haber bülteninde yayınlanıyordu: "Hindular, Sihler ve Müslümanlar ve Bengalliler, hepimiz Hindustan'ın çocuklarıyız/ Dini ve doktrinleri bir kenara bırakalım, onlarla daha sonra ilgileniriz, ilk görevimiz savaş." Virinder S. Kara, "Şiirsel Siyaset: Ghadar'dan Hint İşçiler Derneğine", *Routledge Handbook of the Indian Diaspora,* ed. Radha Sarma Hegde and Ajaya Kumar Sahoo (London: Routledge, 2018), 209. Bu alıntı için Ken Chen'e teşekkürler.

dığı gerçeğinin kabul edilmesi demekti.[7] Bundan açıkça anlaşılması gereken, ilk defa Britanyalılar yarımadanın güney bölgesinin tamamında bir hak iddia etmiş, kontrol altına almıştı. Kayda geçen tek istisnalar, milattan önce üçüncü yüzyılda toprakları Kabil'u de kapsayan Ashoka ya da on yedinci yüzyılın sonlarında Babür hükümdarlığını Dekkan'ın ötesine taşımış Babür kralı Aurangzeb'dir.

Böylesi bir genel kanı, tarih yazım bilimine dair bu gerçekler, hatalıdır. Hindustan kavramını Babürlerin ortaya atmadığı kesindir. Hindustan'ın tüm alt kıtayı kapsayan bir toprak bütünlüğü olduğu ve bu bölgede çeşitli inançlara mensup toplulukların yaşadığı fikri zaten mevcuttu.

1325 yılında Orta Hindistan'ın Madhya Pradeş eyaleti, Batiyagarh'daki bir basamaklı kuyuda bulunan şu Farsça yazıtı küçük bir örnek olarak alalım.

> Kral Ghiyathuddin wa-Dunya'nın hükümdarlığı döneminde
> Atıldı bu hayırlı yapının temelleri
> Böyle bir kral, dünya var olduğu müddetçe yaşasın
> Çünkü onun hükümdarlığında, hakların hiçbiri kaybolmadı
> Hindustan'da herkes onun adaletine minnettar
> Türkistan'da herkes onun üstünlüğünden korkar.[8]

Burada Hindustan, Babür İmparatorluğu'ndan çok önce var olmuş siyasi bir birlik (kralın adaletini tanıyan herkesin oluşturduğu) ve benzersiz (Türklerin topraklarından ayrı) olarak tanımlanmış.[9]

---

7 Bu hakikate sürekli olarak karşı çıkmış tarihçilerden biri Irfan Habib'tir. Örneğin, Bkz. Irfan Habib, "The Formation of India: Notes on the History of an Idea," *Social Scientist* 25, sayılar 7–8 (Temmuz-Ağustos 1997): 3–10; ve "The Envisioning of a Nation: A Defense of the Idea of India," *Social Scientist* 27, sayılar 9–10 (Eylül-Ekim 1999): 18–29.

8 B. D. Verma, "Inscriptions from the Central Museum, Nagpur," in *Epigraphia Indica: Arabic and Persian Supplement, 1955 and 1956* (Calcutta: Government of India Press, 1960), 109–118.

9 "Turk" fikri ile ilgili, bkz. Joo-Yup Lee, "The Historical Meaning of the Term *Turk* and the Nature of the Turkic Identity of the Chinggisid and Timurid Elites in Post-Mongol Central Asia," *Central Asiatic Journal* 59, sayılar 1–2 (2016): 101–132. Ayrıca bkz. Mana Kia, *Persianate Selves: Memories of Place and Origin before Nationalism* (Stanford, CA: Stan-

Hindistan'ın hikâyesinin bu kadar olmadığı tartışılmaz.[10]

Bu kitap bir dizi basit sorudan yola çıkıyor: Hindistan kavramı neydi? Ne zaman ortaya çıktı ve neredeyse yüz yıl boyunca varlığını sürdürecek kadar güçlü olmasını sağlayan neydi? Yer, tarih ve toplum gibi kavramların şekillenmesinde nasıl bir rol oynadı? Bu sorular oldukça açık ama yanıtlamak sinir bozucu derecede zor. Kavramların ve fikirlerin yok oluşunu incelemek zor bir iştir, özellikle de bu yok oluş yavaşça gerçekleşmiş ve kaybolan kavramların yerine hegemonik veya çoğunlukçu gerçekler gelmişse. Yerleşimci sömürgecilerin gelişinden önce "Amerika'nın" adı neydi? Bu soruya nasıl bir cevap verebileceğinizi hayal edebiliyor musunuz? "Amerika" ve "Avusturalya" isimlerinin, sömürgecilik öncesi isimleri ve varoluşları silip yerlerine geçtiğini ve "Amerika Kıtası'nın" yerlilerinin "Indian" olmadığını anlasak bile, bu etiketlerin varlığını sürdürmesine göz yumuyoruz.[11] Bu nedenle Pakistan'ın 1947'de ortaya çıkmış olmasına karşın, "India'ın" "antik" döneme kadar uzanan bir geçmişe sahip olduğu yönündeki kabulle yetiniyoruz. Yani "Erken dönem Pakistan" ya da "Erken dönem Bangladeş" ifadeleri yerine oturmazken, "Erken dönem India" demek daha sorunsuz bir dönemselleştirme gibi duyuluyor. Yirminci yüzyıla ait jeopolitik bir yer adı olarak "Güney Asya" üzerinde eleştirel çalışmalar bulunmasına rağmen bu durum daha da kafa karıştırıcıdır.[12] Bu tartışmalarda kayda değer şekilde eksik olan tek şey Hindistan fikridir.

O hâlde eksik olduğu bile fark edilmeyen veya tam olarak ifade

---

ford University Press, 2020), 104–122.

10 Alt kıtanın dışından bile başlamak mümkün. Bkz. Matthew Mosca, "Hin- dustan as a Geographic and Political Concept in Qing Sources," *China Report* 47, no. 4 (2011): 263–277.

11 Bu nokta şurada vurgulanır: Michel-Rolph Trouillot, *Silencing the Past: Power and the Production of History* (Boston: Beacon, 1995).

12 Dolayısıyla A. L. Basham'ın *The Wonder That Was India: A Survey of the History and Culture of the Indian Sub-continent before the Coming of the Muslims* (New York: Grove Press, 1954) siyaseti de. Ayrıca Nandy'nin Ashis Nandy, "The Idea of South Asia: A Personal Note on Post-Bandung Blues," *Inter-Asia Cultural Studies* 6, sayı. 4 (2005): 541–545 yaptığı Güney Asya eleştirisine bakın.

edilemeyen bir şeyin tarihini nasıl yazabiliriz?[13] Sömürgecilik, sömürülenlerin kendi geçmişlerine erişmesini engeller. Sömürgeci bir dil dayatarak yerel dillerin gerçekliği yansıtma kapasitesinin önüne geçer. Sömürülen bölgelerin dillerinin "teknik" veya "bilimsel" kelime dağarcığından yoksun olduğunu iddia eder. Arşivleri ortadan kaldırır, tarihi eksiklik olarak tanımlar, isimleri ve yüzleri bulanıklaştırır.[14] Böylece sömürülen toplumlar Avrupa dillerinin verdiği ya da imparatorluk arşivlerinin sağladığı kategoriler dışında kendi geçmişlerini temsil etmekten yoksun bir hâle gelirler. Sömürgeci epistemenin sebep olduğu bu kopuş, sömürge öncesi dönemin kapsamlı hafızasını ve bilincini siler. Artık tutarlılığı tarihsel gerçeklerden çok alıntılarla korumaya önem veren bir akademi tarafından, yerel bir kavramın "çevrilmiş" ifadesi, kavramı temsil etmek için yeterli kabul edilmektedir. Başlı başına bir sömürge aracı olan tarih disiplini, sömürülenin taleplerine karşı direnç geliştirmiştir.

Bir şeyin silindiğine ilişkin disipliner bir kabul bulunmadığında, kavramın tarihi öncelikle siyasi unutturma olgusuyla ilgilenmek zorundadır. Siyasi unutturma, bugünü geçmişin üzerine bindirir, böylece bugünün olanakları ve ön yargıları, geçmişin karmaşasını ve yaşanmışlıklarını gölgede bırakır. Siyasi unutturma, kökenlerin icadının gölgesinde işleyen, süreklilik gösteren bir süreçtir.[15] Örneğin Hindistan Cumhuriyeti'nin Britanyalılar'ın değiştirdiği şehir ve sokak isimlerini geri almak için verdiği çabaya bakın: 1995'te Bombay Mumbai, 2001'de Calcutta Kolkata oldu. Daha yakın bir zamanda Mughal'ın ismi geri alınmak istendi: Şehir, imparator Jalaluddin

[13] Bu tür konularla uğraşan ve bu çalışmanın izlediği metodolojik çerçeveyi belirleyen tarihçi ve düşünürleden bazıları vurgulamam gerekirse şunlardır: C. L. R. James, The Black *Jacobins: Toussaint L'Ouverture and the San Domingo Revolution* (New York: The Dial Press, 1938); Greg Dening, *Islands and Beaches: Discourse on a Silent Land: Marquesas 1774–1880* (Chicago: Dorsey Press, 1980); Gloria Anzaldúa, *Borderlands/La Frontera*: The New Mestiza (San Francisco: Aunt Lute Books, 1987); ve Paul Gilroy, *The Black Atlantic: Modernity and Double Consciousness* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1993).

[14] Bkz. Marisa J. Fuentes, *Dispossessed Lives: Enslaved Women, Violence, and the Archive* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2016), 138–143.

[15] Siyasi unutturma ile ilgili bir örnek için bkz. Ashis Nandy, "History's Forgotten Dou- bles," *History and Theory* 34, sayı 2 (May 1995): 44–66.

Akbar tarafından 1583'te, Ganga ve Yumna nehirlerinin birleştiği noktada Allahabad (ya da sakinlerinin deyişiyle İllahabad) ismiyle kurulur. İsim, 2018 yılında bölgenin seçilmiş hükûmeti tarafından Prayagraj olarak değiştirilir. Artık Allahabad sömürgeci bir kelime ve Babürler sömürgeci bir güçtür.

Böyle bir siyasal unutturma alt kıtada Hindistan'a özgü bir durum değildir. Günümüz Pakistanlılarının birkaçının bir zamanlar "Doğu Pakistan" denen bir şey olduğunu hatırladığı Pakistan'a bakabiliriz. Pakistan devleti, ders kitaplarından ve resmi kaynaklardan toprakların doğu kanadına dair her tür işareti sildi. Pakistanlılar, Bangladeş ülkesini 1971'de Pakistan'ın Doğu Bengal halkına karşı uyguladığı şiddetin sonucunda ortaya çıkan bir ulusla ilişkilendirir. Sadece Hindulardan oluşan bir Hindistan Cumhuriyeti ya da Bengal olmayan bir Pakistan Cumhuriyeti hayali için siyasi unutturma projesi azınlıkları hedef alarak onları tarihten, anlatma hakkından ve topluluk içinde tanınma potansiyelinden mahrum bırakır. Bu durum Walter Benjamin'in "düşman kazanırsa, ölüler bile güvende olmayacak," uyarısını hatırlatıyor.[16]

Siyasi unutturma bir tarih yazma eylemidir. Bu kitabın incelediği siyasi unutturma Hindustan fikriyle ilgili. Ben Hindustan'ı tarihsel bir araştırma nesnesi olarak, yani tarih yazımının aktif veya pasif öznesi olarak ele almakla ilgileniyorum. Avrupa'nın tarih yazımının Hindustan'ı nasıl silmeye çalıştığı incelendiğinde bir siyasi unutturmanın söz konusu olduğu görülebilir.[17] Evrenselcilik adı altında -dünya tarihinin bir alanı- "Hindustan'ı" coğrafi konumundan koparak yerine başka bir kavram olan "India'yı" koydu. Sömürgeci episteme, Hindistan tarihlerini oluşturmak için metinsel ve materyal kaynakları topladı, arşivledi, düzenledi ve alıntıladı. "Sömürgeci

[16] Walter Benjamin, "Theses on the Philosophy of History," in *Illuminations*, ed. Hannah Arendt, trans. Harry Zohn (1968; New York: Schocken Books, 2007), 255. Vurgu orijinalinden alınmıştır.

[17] Genel bir bakış için bkz. Prathama Banerjee, "Histories of History in South Asia," *A Companion to Global Historical Thought* içinde, ed. Prasenjit Duara, Andrew Sartori, ve Viren Murthy (West Sussex, UK: Wiley-Blackwell, 2014), 293–307.

episteme" derken on altıncı yüzyılın başlarında Portekizliler, Fransızlar, Hollandalılar, Almanlar ve Britanyalılar'ın alt kıtayla ilgili oluşturdukları bilgi alanından bahsediyorum. Avrupa'nın "India'yı" bir coğrafya olarak şekillendirmesi ve bu coğrafyada tarihsel değişimlerin gerçekleşme şekli, Hindustan'ın siyasi olarak unutuluşunun ilk ve gerekli eylemleridir. "Hindustan" fikrini açıklamak için bir yandan da "India" fikrinin nasıl inşa edildiğini göstereceğim. Sömürgeci epistemenin göz önünde tutulması, tarih yazım pratiğini ve bilgi üretiminin soy kütükleri boyunca paylaşılan varsayım ve fikirleri ön plana çıkarır.

Hindustan tarihinin öyküsü, sömürgecilik öyküsüne paraleldir. Hindustan düşüncesi, dokuzuncu ve onuncu yüzyıllar arasında yazılmış tarih eserlerinde siyasal ve mekânsal bir kavram olarak yer alır. Bunlar alt kıtanın Hindustan olarak hayal edildiği, tanımlandığı ve iskân edildiği Arapça, Farsça, Sanskritçe veya Prakritçe ve daha sonra Urduca kaynaklardır. Bu, sömürgeci tarih kaynaklarında yok olan Hindustan'ın hikâyesidir.

Ancak konunun fazlaca ilerisine geçtim. Şimdi biraz duralım ve bu meseleleri ve iddiaları tek tek ele alalım. Sözlerime, yirminci yüzyılın başlarından itibaren Hindustan hakkındaki tartışmalı fikirlere ve bunların günümüzdeki siyasi unutturmayı nasıl şekillendirdiğinden bahsederek başlayacağım. Daha sonra Hindustan fikrinin kaybolmasında tarihin rolüne değineceğim. Bunu yapmak için Alexander Dow'un 1768'de yazdığı, alt kıta hakkında erken modern ve sömürge dönemi tarih yazımını tanımlayan, ilk ve en önemli Avrupalı "Hindustan Tarihini" inceleyeceğim. Avrupa tarihinin oluşumunu ve tarih felsefesi hakkındaki bu tartışmada, Hindustan'ın yok oluşuna yol açan araçlar göreceğiz. Ardından, on yedinci yüzyılın başlarında Muhammed Kasım Firişte tarafından yazılan ve Avrupa'nın Hindistan tarih yazımının dayandığı önemli metni inceleyeceğim. Hâlâ alt kıta içinde ve dışında yazılmış tek ve en önemli tarihi eserdir. Bu Farsça tarih eseri ve kendine özgü entelektüel soy ağacı, bu kitabın temelini -bir duygu olarak- oluşturmaktadır.

HİNDUSTAN'IN SONU

1904'te Lahor'de, Har Dayal isimli genç bir devrimci ve sömürgecilik karşıtı aktivist, kendisi gibi düşünen öğrencilerle birlikte Forman Christian College'da bir toplantı düzenler.[18] O sıralarda Government College'da ders veren arkadaşı genç şair Muhammad İkbal'i de toplantıya davet eder. İkbal, toplantıyı yeni tamamladığı şiiri "Hamara Desh"'in (Ana yurdumuz) heyecan verici ilk dizesini okuyarak açar: "Sare Jahan se Achcha Hindustan hamara" (Dünyanın tamamından daha iyidir, bizim Hindistanımız). Kalabalık mest olmuştu. Dinleyenlerden biri şiiri not alıp hemen önde gelen haftalık Urdu gazetesi *Itihad*'a gönderir. Şiir 1904 Ağustos ayının ilk sayısında yayımlanır.

Bütün Dünyadan daha iyidir bizim Hindistan'ımız
Bizler onun bülbülleriyiz, burası bizim Bahçemiz
Sürgünde olsak bile, kalbimiz bu ana vatanda kalır
Kalbimiz neredeyse biz de oradayız
Bütün dağların en yükseği, gökyüzünün komşusu
Bizim koruyucumuz, bekçimizdir
Göğsünden akan yüzlerce ırmak
Bahçelerimizi cennetin kıskanacağı bir hâle getirir
Ah şırıldayan Ganj, o günleri hatırlıyor musun?
Karavanlarımız ne zaman indi kıyılarına?
Din birbirimize karşı kin gütmeyi öğretmez bize
Biz Hindu'yuz, Hindistan bizim yurdumuz
Yunanistan, Mısır ya da Roma hepsi dünyadan silindiler
Bizim ismimiz, bizim varlığımız ise hala sürüyor
Bir sebebi var, varlığımızın silinip gitmemesinin
Zaman asırlardır düşmanımız olduysa da
İkbal! Bir sırdaşımız yok bizim bu dünyada

[18] Bu toplantıya dair detaylar şuradan alınmıştır: Tauqir Ahmed Khan, *Iqb l aur Hind st n* (New Delhi: Na- Kit b Pablisharz, 2007), 13–25.

Gizlediğimiz acıyı bilecek![19]

Marş en sonunda 1924'te İkbal'in ilk şiir derlemesi *Bang-i Dara*'da yayınlandı.[20] İkbal, Hindustan'ı içinde yaşayan *tüm* insanlar için bir birlik olarak yüceltiyordu. Şiir, dağlar ve nehirlerle belirlenmiş bir Hindustan coğrafyası tanımlıyordu -Hindu kozmolojisinin merkezindeki iki kutsal varlık olan Himalayalar'a ve Ganj'a işaret ederek, bunları Hindustan'ın en temel tanımlarından biri hâline getiriyordu. Halkın, ilk önce Hindustanlı daha sonra Müslüman ya da Hindu olduğunu bir kez daha dile getiriyordu. Ayrıca Hindustan'ın Yunan, Roma ve Mısır uygarlıklarına benzer bir uygarlık olduğunu ileri sürmüş oluyordu. Bu, gücü anlatan bir şarkıydı: Alt kıtaya ait olmanın ne kadar zorlu bir şey olduğunu ortaya koyan bir beyandı.

İkbal'in Hindustan'ı, en çarpıcı örneğiyle Babür İmparatorlarının iddiası olarak, yüzlerce yıl boyunca varlığını sürdürmüş Hindustan fikrinin bir devamıydı aslında. Marşı çok popüler olmuştu. Halkın şarkısı hâline gelmişti -hem çocukların hem de siyasi liderlerin sevdiği bir şarkıydı. Hindistan Ulusal Kongresinin açılış oturumlarında söyleniyordu. Aktivist ve sömürgecilik karşıtı lider M. K. Gandhi'nin 1909'da Güney Afrika'da geçen günlerinden beri en sevdiği şarkıydı. Ağustos 1947'de şarkıyı duyduğunda gerçekten etkilenmişti.[21]

---

[19] "Sare Jahan se Achcha," *Itihad* 1, no. 10, August 1–12, 1904, 3–4. Bu sayının dijital bir kopyasını sağladığı için C. Ryan Perkins'e minnettarım.

[20] Muhammad Iqbal, *Bāng-i-darā*: Majmū*'ah-yi kalām-i Urd*ū murattabah-yi mu*ṣannif*, 2. ed. (Lāhor: Maqbūl-i-'āmm Press, 1926), 82.

[21] İkbal'in ölümünün ardından Gandhi baş sağlığı dilemek için bir mektup yollar ve bu mektup, Khan'ın aktardığına göre 9 Haziran 1938'de *Jauhar*'da yayınlanır. 14. Gandhi, 21 Ağustos 1947'de Kalküta'daki Kadınlar Toplantısında Iqbal'in şarkısından bahseder. Toplantı bu şarkıyla açılır: "Gandhiji, seyircilerin arasında göze çarpacak şekilde dalgalanan Pakistan ve Hindistan Birliği bayraklarına dikkat çekti ve bu hoş manzaranın Hindistan'da evrensel bir hâle gelmesini umduğunu belirtti. Shaheed Sahib'in, hoşgörülü hilafet günlerinde başlayan 'Hindu-Muslim ki Jai' sloganının yeniden canlandırma önerisinden memnun olduğunu belirtti. Eskiden Müslüman bir mahkûm arkadaşının İkbal'in *Sare Jahan se Achcha* şarkısını söylediğini hatırlamıştı. Merhum Saraladevi Chowdharani de bu şarkıyı çok güzel söylerdi. Bu akşam şarkının böyle bir güçle, bu kadar güzel söylendiğini üçüncü defa duyuyordu. Şiirin sözleri melodisi kadar güzeldi. Ve hepsinin ötesinde, dinin asla karşılıklı nefret öğretmediğini duymaktan daha güzel ne olabilirdi?" Alıntı: *The Collected Works of Mahatma Gandhi*, elektronik kitap, 98 sayı. (New Delhi: Publications Division Government of India, 1999), 96:259–260, https://www.gandhiashramsevagram.org/gandhi-literature /mahatma-gandhi-collected-works-volume-96.pdf.

Yirminci yüzyılın ilk yarısında Hindistan fikrinde önemli değişiklikler yaşandı. İkbal'in 1924'te yayınlanan derlemesi *Bang-i Dara* başka bir şiir daha barındırıyordu: "Tarana-i Milli" (Vatanseverlik Marşı). Bu şiir Müslüman ulusları hem yerel hem küresel boyutta tek bir bütün olarak konumlandırıyordu -yani sadece Hindistan olarak değil: "Chin to Arab hamara, Hindustan hamara/ Muslim hain hum, vatan hai sara Jahan hamara" (Çin ve Arabistan bizim, Hindistan bizim / Bizler Müslümanız, bütün dünya vatanımızdır.)

1930 yılında Hindistan Müslüman Birliği'ne yaptığı başkanlık konuşmasında İkbal, Müslümanların aidiyet anlayışını daha da derinleştirecekti. Hindistan'ı "dünyadaki en büyük Müslüman ülke," olarak tanımladı, "ülkede kültürel bir güç olarak İslâm'ın yaşantısı, büyük ölçüde belirli bir bölgede merkeze alınmasından kaynaklanıyor. Hindistan'daki Müslümanların çoğunun yaşadığı bölgenin merkezileştirilmesi, İngilizlerin haksız muamelesine rağmen İngiliz yönetimini mümkün kılan asker ve polis hizmetleri, sonunda Hindistan'ın ve Asya'nın sorununu çözecektir," demiş ve "Hindistan içinde Müslüman Hindistan" fikrini savunmuştur.[22] Bu "Müslüman Hindistan'ın Babürlerin Hindustan'ıyla belirli benzerlikleri vardır. İkbal'e Akbar'ın politikasını anımsatır: "Eğer Federal Devlet kurulursa hiç şüphem yok ki Müslüman federal Devletler Hindistan'ı savunmak için tarafsız bir Hint ordusu ve donanması kurulmasını kabul edecektir. Hindistan savunması için böyle bir tarafsız ordu gücü, Babür yönetimi zamanında hayata geçirilmişti. Gerçekten de Akbar'ın zamanında Hint cephesi tamamen Hindu generallerin emrindeki ordular tarafından korunuyordu."[23] İkbal, Müslümanların bir topluluk olarak küresel olduğunu savunmuş olsa da bu konuşmada, özellikle de Müslümanlar tarafından korunan sınırları anlattığı noktada -Türkistan'ı uzakta tutuyordu. "Müslüman Hindistan'ın" İslâm'a, "Arap emperyalizminin kendisine dayattığı etiket-

[22] Muhammad Iqbal, *Speeches, Writings, and Statements of Iqbal*, comp. and ed. Latif Ahmed Sherwani (Lahor: Iqbal Academy, 1977), 11.

[23] A.g.e., 21.

ten kurtulmak için bir şans vereceğini" belirtmişti.[24]

1947'de alt kıtada yaşanan bölünme, Pakistan İslâm Cumhuriyeti ve Hindistan Cumhuriyeti'ni doğurdu. İki devlet anında savaşa girdi. Zia ul Haq'ın askeri diktatörlüğünde İkbal, Pakistan'ın ulusal düşünürü seçildi. İkbal 1938'de hayatını kaybetti ama federatif alt kıta fikri ondan çok daha önce ölmüştü. "Tarana-i Hindi" görüşünün benim de büyüdüğüm Pakistan'da neredeyse hiç etkisi yoktu. Benim büyüdüğüm Pakistan'da "Hindustan" kelimesi sadece "Hindu" kelimesiyle özdeşleştirildi.

İkbal, Hindustan fikrinin örnek ve kapsayıcı bir alandan, çok partili bir federasyona doğru yavaşça gelişimini gösterirken; Vinyak Damodar Savarkar, alt kıtayı sadece Hindulara ait bir yer olarak daha keskin bir şekilde yeniden kavramsallaştırır. Hindu üstünlüğünü savunan bir düşünür olarak bilinen Savarkar, Londra'da tahrik suçundan tutuklandı ve 1911 yılında Andaman Adası'nda ömür boyu hapse çarptırıldı. 1924'te serbest bırakıldıktan sonra 1937'ye kadar Maharashtra, Ratnagiri'de ev hapsinde kaldı. 30 Ocak 1948'de, Savarkar'ın takipçilerinden olan Nathuram Godse, Gandhi'ye suikast düzenledi.

Savarkar, Hindustan fikrine derinden bağlıydı. 1908'de Marathi'de kendi şiiri "Amuça Priyakar Hindustan"ı (Sevgili Hindistanımız) yazdı ve Londra'ya yolladı. Hindustan'ın diğer bütün ulusların üstünde olduğunu söyleyerek başladığı için İkbal'in görüşüne bazı benzerlikler gösteriyordu. Ayrıca bu şiir de Himalayalar'dan ve Ganj'dan bahsediyordu. Ancak Müslümanları da İngilizleri de eşit derecede dışarıdan gelen sömürgeciler olarak gördüğü için oldukça farklı bir bakış açısına sahipti:

> Ah Güzel Hindustan! Sen bizim ruhumuzsun!
> Ah sevgili Hindustan
> Aramızda en hoş olan!

[24] A.g.e., 13.

> Görülen, duyulan bütün o kara parçaları içinde
> Onun dışındakiler ne kadar da küçük görünüyor!
> Mısır, Çin ve Japonya ne ufak, Britanya tam bir cehennem gözümde
> Özgürlük Tanrıçası burada bahşetti lütuflarını
> Kahraman Vikram'a bozguna uğratması için *mlecchası*.[25]

Savakar, "Hindustan'ın" Hindularının onu ele geçirmeye çalışan herkese direneceğini söylerken, milattan sonra birinci yüzyılda Vikramaditya tarafından yenilgiye uğrayan ahlaksız, günahkâr *mleccha* Yunanlılar örneğini veriyor. Fakat *mleccha* kelimesinin uyandırdığı tarihsel hafıza, -ahlaksız yabancılar için kullanılan Sanskritçe bir terimdir bu- aynı şekilde Müslüman istilacılara yapılan bir gönderme olarak da anlaşılabilir.

Savarkar, ilk defa 1923 yılında yayınlanan "Hindutva'nın Temelleri" makalesinde, Müslüman istilacılar kavramını iyice genişletiyor. Bu makalede "Hindu" kelimesinin ne anlama geldiğini ifade ederken, "Hindutva" diye yeni bir ifade ortaya atmaya ve bu süreçte Hindistan'ı yeniden tanımlamaya ve yeniden tasavvur etmeye çalışır.[26] "Hindutva'nın Temelleri" eserinde Savakar, "Hindusthan'ın" alt kıtanın kendi iç adı olduğunu ve bu adın dışarıdan verilmediğini ileri sürer -kelimeyi Farsça *-stān* (yer) son eki yerine, Sanskritçe *-sthāna* (yer) son ekini vurgulamak amacıyla "h" harfiyle yazar. Böylece Savarkar, ilk defa on sekizinci yüzyılın sonlarında Avrupalı filologların ileri sürdüğü gibi "Hint" ve "Hindistan" kelimelerinin, bölgeye Pahlavi ya da Eski Farsça'dan ve sonra Arapça "al-Hind"den alt kıtaya

---

[25] "Hindistan" imlasına aşağıda değineceğim. Çevirisi için bkz. Sisir Kumar Das, *A History of Indian Literature: 1911–1956, Struggle for Freedom, Triumph and Tragedy* (New Delhi: Sahitya Akademi, 1995), 364–365. Ayrıca bkz. Anurapa Cinar, "Translation of Savarkar Poems: Priyakar Hindusthan," AnurupaCinar.com, http:// anurupacinar.com/otherworks/translations-of-savarkars-poems/.

[26] Bkz. Gyanendra Pandey, "Hindus and Other: The Militant Hindu Construction," *Economic & Political Weekly* 26, no. 52 (December 28, 1991): 2997–3009; ve Vinayak Chaturvedi, "A Revolutionary's Biography: The Case of V. D. Savarkar," *Post- colonial Studies* 16, no. 2 (2013): 124–139. Ayrıca bkz. Janaki Bakhle, "Country First? Vinayak Damodar Savarkar (1883–1966) ve the Writing of Essentials of Hindutva," *Public Culture* 22, no. 1 (Ocak 2010): 149–186.